

2. Kuznetsov, Ye.V. (1999). Characteristic psychological problems in sports and dance groups. Proceedings of the third scientific method. conf. on the problems of the development of sports dance "Sport Dances". Moscow. pp. 31-34[in Russian].
3. Leites, N.S. (1971). Mental abilities and age. Moscow: Prosveschenie [in Russian].
4. Rogers, K. (1997). Client-centered therapy. Moscow: «Refl-buk» [in Russian].
5. Spesievy, O. (2012). Determinants of the success of couples in a sports dance. Molodizhnyi naukovyi visnyk. Series: Physical education and sports. Vol. 7. pp. 119-121 [in Ukrainian].
6. Fokina, E.H. (2002). Choreography in the educational school as a means of harmonizing the development of the personality. Extended abstract of candidate's thesis. Tyumen [in Russian].
7. Shevandrip, N.I. (1995). Social psychology in education : studies. allowance. Part 1. Conceptual and applied foundations of social psychology. Moscow: VLADOS [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 02.08.2019 р.

УДК 7.071:748[698.3]

Бокотей Михайло Андрійович,
кандидат мистецтвознавства,
в.о. завідувача кафедри художнього скла
Львівської національної академії мистецтв
ORCID 0000-0001-6186-5700
bokotey@gmail.com

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТІВ ТИРАЖНИХ ГУТНИХ ВИРОБІВ АВТОРСТВА АНДРІЯ БОКОТЕЯ

Мета роботи – виявити формотворчі, художньо-конструктивні та технологічні особливості малотиражної продукції Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики, запроєктованої українським художником А. Бокотеем. **Методологія** дослідження: використано методи історіографічного, біографічного, художнього аналізу, структурно-функціональний і стилістично-типологічний методи з метою визначення формотворчих і стилістичних особливостей проєктів тиражних виробів, а також комунікативний метод. **Наукова новизна**. У статті проводиться аналіз стилістичних особливостей проєктів декоративно-ужиткових виробів, запроєктованих одним з найвідоміших українських художників – професором А. Бокотеем. У мистецтвознавстві творчість художника розглядалась виключно в контексті аналізу образотворчих авторських композицій. Його проєктна діяльність на Львівській експериментальній кераміко-скульптурній фабриці (далі ЛЕКСФ) не була опрацьована науково. **Висновки**. Склоцех ЛЕКСФ, який функціонував упродовж 1962-2005 рр. став осередком продовження та розвитку традицій класичної української гуті і базою для роботи художників-склярів з усіх республік колишнього Радянського Союзу. На основі аналізу вибраних зразків авторства А. Бокотей, які тиражувалися у період найбільшого розквіту склоцеху ЛЕКСФ упродовж 1970-1980-х рр., визначено основні типологічні групи, висвітлено їх формотворчі особливості, колористичні характеристики та технологічні аспекти формування та декорування.

Ключові слова: гутне скло, підприємства-скловиробники, декор.

Бокотей Михаил Андреевич, кандидат искусствоведения, и.о. заведующего кафедры художественного стекла Львовской национальной академии искусств

Стилистические особенности проектов тиражированных гутных изделий авторства Андрея Бокотей

Цель работы – выявить формообразующие, художественно-конструктивные и технологические особенности малотиражной продукции Львовской экспериментальной керамико-скульптурной фабрики, запроєктованной украинским художником А. Бокотеем. **Методология** исследования: использованы методы историографического, биографического, художественного анализа, структурно-функциональный и стилистически типологический методы с целью определения формообразующих и стилистических особенностей проектов тиражных изделий, а также коммуникативный метод. **Научная новизна**. В статье впервые в украинском искусствоведении проводится анализ стилистических особенностей проектов декоративно-прикладных изделий, запроєктированных одним из самых известных украинских художников – профессором А. Бокотеем. В искусствоведении творчество художника рассматривалась исключительно в контексте анализа изобразительных авторских композиций. Его проектная деятельность на Львовской экспериментальной керамико-скульптурной фабрике ни была проработана научно. **Выводы**. Стеклоцех ЛЭКСФ, который функционировал в течение 1962-2005 гг. Стал центром продолжение и развития традиций классической украинской гуты и базой для работы художников-стекольщиков со всех республик бывшего Советского Союза. На основе анализа выбранных образцов авторства А. Бокотей, тиражируемых в период расцвета стеклоцеха ЛЭКСФ на протяжении 1970-1980-х гг., Определены основные типологические группы, освещены их формообразующие особенности, колористические характеристики и технологические аспекты формирования и декорирования.

Ключевые слова: гутное стекло, предприятия-стеклопроизводители, декоративно-прикладная посуда, художники-стекольщики.

Bokotey Mykhaylo, PhD in Arts, Head of the Glass Art Department, Lviv National Academy of Arts

Stylistic features of the replicated blown glass designs by Andriy Bokotey

The purpose of the work is to find out the formative, artistic, constructive and technological features of small-scale production of the Lviv Experimental Ceramic and Sculpture Factory (hereinafter LECSF), designed by the Ukrainian artist A. Bokotey. **Methodology** of historiographical, biographical and artistic analysis as well as structural-functional and stylistic-topological methods are used to determine the form-building and stylistic features of the blown glass product designs. Communicative method is also used in the article. **Scientific novelty**. The article analyzes the stylistic features of the blown glass products, designed by one of the famous Ukrainian artists – Professor A. Bokotey. Previously artist's heritage was highlighted mostly in the context of the fine art creativity. His design activity at the LECSF wasn't scientifically developed before. **Conclusions**. The blown glass studio at LECSF, which functioned during the years 1962-2005, became the focal point for the continuation and development of the classical Ukrainian blown glass traditions. It was also a work base for glass artists from all over the former Soviet Union. The main typological groups were determined analysing the selected designs by A. Bokotey, replicated during the period of the greatest prosperity of the LECSF during the 1970-1980's. Their formative features, color characteristics and technological aspects of formation and decoration were highlighted in the article.

Key words: blown glass, glass-making enterprises, decorative and applied utensils, glass-artists.

Актуальність теми дослідження. Українське декоративне мистецтво, зокрема художнє скло, у другій половині ХХ ст., перебувало під впливом таких явищ глобального характеру, як міжнародний студійний рух. Авторське художнє скло зайняло заслужене чільне місце в дослідженнях критиків та істориків на всіх континентах. Водночас, поза відповідною увагою перебуває значний пласт діяльності художників, у чиєму творчому доробку сотні проектів зразків для тиражного виробництва на скловиробничих підприємствах.

Аналіз досліджень і публікацій. До дослідження творчості А. Бокотей звертались українські мистецтвознавці Г. Островський, Ф. Петрякова, О. Федорук, З. Чегусова, Є. Шимчук, Р. Шмагало, І. Голод, А. Батанова та ін. Значимий візуальний матеріал подано в альбомах "Андрій Бокотей. Скло", каталогах виставок та інтернет-сторінці художника.

Ґрунтовним мистецтвознавчим напрацюванням є монографія О. Федорука "Маєстро художнього скла Андрій Бокотей", в якій автор на основі значного історико-мистецького й ілюстративного матеріалу розглядає еволюцію творчості відомого українського художника. Висвітлено етапи мистецького зростання митця від перших виробів у манері традиційного гутництва до високих звершень у художньому склі.

Серед останніх публікацій варто відзначити статтю українського мистецтвознавця З. Чегусової "Панорама львівського гутництва межі ХХ – ХХІ століть: експериментальні пошуки творчих індивідуальностей", в якій доволі широко розкрито питання творчості провідних художників-склярів Львова. Значна частина дослідження присвячена мистецькій діяльності професора А. Бокотей. Водночас, опубліковані наукові роботи стосувались переважно творчості художника, пов'язаної з виконанням індивідуальних авторських творів. Дослідження мистецьких здобутків А. Бокотей в контексті дизайну тиражної продукції на скловиробничому підприємстві залишалось поза увагою науковців.

Мета дослідження полягає у відтворенні, розширеному аналізі та збереженні формотворчих і технологічних особливостей зразків гутної продукції, виконаних відомим українським художником А. Бокотеем упродовж 1970 – 1980-х рр. у склоцеху Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХХ століття в світовому декоративному мистецтві став періодом розквіту експериментальних течій, серед яких однією з найяскравіших є міжнародний рух студійного скла. Прагнення до ідейного переказу та технологічного експерименту художників, які обрали скло як матеріал творчої реалізації, спричинило появу нового напрямку в образотворчому мистецтві – авторського художнього скла. Ідеологія руху полягала в ліквідації культурної ієрархії між образотворчим мистецтвом і декоративно-прикладним, пропагуванні поваги до унікального об'єкта ручної роботи.

Студійний рух у склярстві, що почався в країнах Західної Європи і США, став однією з яскравих форм вираження сучасних авторських ідей і мав визначальний вплив на проектування виробів з художнього скла в усіх країнах світу, у тому числі й на теренах колишнього СРСР. Піонерами радянського студійного руху стали організатори та учасники виставки "Скло. Образ. Простір", яка відбулась у м. Ленінград (тепер Санкт-Петербург) 1981 р., О. та Г. Іванови, Л. Савельєва, Ф. Ібрагімов і А. Бокотей. Згодом до п'ятірки художників долучився ще один відомий сьогодні львівський митець Ф. Черняк.

Смілива й непересічна акція, якою стала виставка творчої групи українських і російських художників, викликала велике зацікавлення і була високо оцінена в мистецтвознавчих колах. "Про час змін, які надходять, художники-скляри рішуче заявили на початку 1980-х рр. Виставка "Скло. Образ. Простір", яка відбулась у Львові, Ленінграді у 1981-83 рр., а 1987 р. у Москві, стала подією. Це була перша такого плану виставка-маніфест, вже в назві якої визначилась програма групи художників... – прорив у простір і час" [1, 24].

Уже від 90-х років ХХ ст. українські митці А. Бокотей та Ф. Черняк формують ідентичність українського художнього скла у світі. Ще 1986 р. та 1988 р. художники беруть участь у перших у світі міжнародних симпозіумах гутного скла в м. Нові Бор (Чехословаччина) разом з десятками корифеїв сучасного скла з усього світу. Їхні роботи стають бажаними в колекціях найвизначніших світових музейних збірок – Музею скла в Корнінґу (США), Ебельтофті (Данія), Фрауенау (Німеччина) та інших.

Більшість творчих робіт радянських художників, які працювали у період становлення студійного руху, була виконана в центрі гутного виробництва колишнього СРСР – склоцеху Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики. У 70-90-х рр. ХХ ст. авторами тиражних зразків гутного скла, яке виготовляли в склоцеху ЛЕКСФ, були водночас професійні художники: А. Бокотей, Ф. Черняк, З. Масляк, Б. Галицький, С. Мартинюк, М.Тарнавський, І. Онищук, М. Шимчук та інші, а також майстри гутники: Й. Гулянський, М. Павловський, О. Гера, Р. Жук, Б. Валько, П. Думич, В. Драчук, І. Чабан та інші. Наступний період розвитку виробництва на фабриці позначений власне їхньою творчо-експериментальною діяльністю.

Випускник кафедри художньої кераміки ЛДІПДМ А. Бокотей, учень Р. Сельського, К. Звіринського, Д. Довбошинського, а згодом – одна з найвидатніших постатей сучасного українського мистецтва та світового мистецтва художнього скла розпочав творчий експеримент із цим матеріалом на початку 1970-х рр. саме в цеху ЛЕКСФ. А. Бокотей засвоїв багатий досвід львівських склодувів ста-

ршого покоління, значну частину свого часу проводячи безпосередньо біля гутних печей, багато експериментуючи зі скломасою, опрацьовуючи нові методи декорування, формування внутрішнього простору, застосування комбінованих технік і формотворчих засобів.

Провідною лінією, квінтесенцією проектного мислення А. Бокотей є образність. Матеріалізація ідеї найелементарнішими засобами формотворення, виразне підкреслення таких характерних рис матеріалу як прозорість, світлопроникнення, специфіка пластики гарячої маси лягли в основу проектів "Імпровізація" (1980 р., прозоре скло, скловолокно, вкраплення із сульфідного скла з кришталем, вільне формування), декоративні вази "Червоний" (1975 р., червоне скло, ніжки з прозорого скла, вільне формування). Унікальність останніх полягає у тому, що ніжки, на яких стоїть ваза (саме вирішення для такого типу виробів як ваза було оригінальним та інноваційним) витягнені із загальної маси, тобто з останнього набору. Цільність і стриманість форми завершується розведеним відкритим горлом, яке є досконалою композиційною складовою проекту, разом з гарячо-червоним локальним колористичним вирішенням і напруженою силуетною лінією.

Понад двадцятилітній досвід роботи А. Бокотей в гутному цеху ЛЕКСФ – це безперервний процес експериментування з формою, технікою, декором, внутрішнім простором, кольором і фактурою. В основі дослідження "Спосіб декорування гутних скловиробів спіралевидною ниткою" (1982 р.) лежить опрацювання нової технології декорування, що не вимагає особливих підготовчих операцій. Розроблений метод дозволяв розширити можливості декорування гутного скла при створенні і унікальних, і серійних виробів. Художник опрацював спосіб декорування пустотілих скловиробів з нанесенням зображення всередині об'єму (1982-1984 рр.). Загалом, у 80-х рр. А. Бокотей розробив цілу низку експериментів зі способу декорування цільноформованих (непродутих) скловиробів методом виконання об'ємно-просторового зображення всередині об'єкта (серія "Об'єкти в просторі", "Склосокопи" 1983-1985 рр.). Довготривалими експериментами художникові вдалося, всупереч технологічним стереотипам, розмістити всередині цільного товстостінного виробу об'єкти з різних матеріалів: керамічний торс "Мамай", сталевий дзвоник, галієва кулька, вольфрамові нитки.

У творчому доробку А. Бокотей знаходимо кілька десятків зразків декоративно-ужиткових ваз, виконаних для тиражування у склоцеху ЛЕКСФ упродовж 70-80-х рр. Характеризуючи багатий спектр виробів, виконаних упродовж цього періоду, бачимо постійне прагнення митця до експерименту – не лише технологічного, але й формотворчого. У 70-х роках, на початку роботи А. Бокотей зі склом, у формах ваз прочитується також попередній досвід автора з керамікою: приземкуваті масивні форми, горловина завужена та згодом розкрита, як у штофах, обмежена кольорова гама, експресивний декор.

Уже на початку 1980-х рр. в асортименті продукції з'являються вази з притаманною для зразків А. Бокотей масивною формою та так званою "спідницею" угорі. Вази, виконані у співавторстві з майстром-гутником П. Думичем, при всій монументальності та складності форми зберігають легкість і витонченість завдяки, власне, пелеринці у верхній частині та філігранності ребер на боках. До виразності форми додається ще насиченість декору, де на прозорій основі розташовані в нерегулярному порядку масивні плями червоного, коричневого, білого та смарагдового кольорів. Подібна комбінація двох незалежних і виразних формотворчих елементів зустрічається в інших зразках, проте вже в набагато спокійнішому поєднанні.

Доволі часто А. Бокотей, усупереч традиційним формам, експериментує з горловиною, вивернутою назовні, при цьому основний декор експонує власне на самій пелерині. Вази декоровані сульфідно-цинковою та червоною грубою крихтою та формованою в керику банкою після шпінуння. Своєрідним елементом є також окремо дочіплена стопка з прозорого скла, що нечасто зустрічалось у зразках цього періоду.

Ваза з фабричним артикулом 6435 суттєво вирізняється в асортименті того періоду, наділена рисами сучасного формотворення, притаманними для західного декоративно-ужиткового скла. Квадратна в основі форма насиченого напівпрозорого коричневого кольору декорована по всій поверхні карбідом бору. Верх вази розведений і ажурований різного розміру отворами. При цьому форма розведеного верху вирівняна відповідно до квадратної основи натягуванням отворів по кутах.

Наступною групою зразків ваз, які виконав А. Бокотей, є серія експериментів із сульфідно-цинковим склом і кришталевою крихтою у 1982-1983 рр. Декор, який асоціює до венеційської нитки, тут не мав на меті створити тривимірне зображення, а навпаки – підкреслити складну комбіновану площинність, яка досягається доволі простим прийомом.

У другій половині 80-х років у доробку автора з'являється важлива для творчості серія експериментів з внутрішнім простором цільної скляної форми. Цей хід мав відображення і в тиражних зразках, проте вже у простіших, придатних для чисельного виробництва техніках. У більшості форм бачимо невеликий об'єкт з кольорового скла, замкнений у формі великого цільного прозорого дзбанка чи символічної карафки. Декоративний кольоровий елемент усередині виробу формувался безпосередньо на видовженому наборі прозорого скла, а згодом поетапно набиралась і закатувалась гаряча скломаса.

До найяскравіших зразків авторства А. Бокотей належать фруктоvníці, що входили в комплект з вазами. Дуже виразним за формою та технікою виконання є зразок з артикулом 6420 у комплекті з вазою, який у повному сенсі вирізнявся серед зразків того часу. Мінімалістичний підхід до колористич-

ного вирішення, нестандартна форма з відтягненими отворами підкреслюють прагнення автора до творчого експерименту.

Як і більшість художників, які брали участь у розробленні проектів склопосуду на ЛЕКСФ, А. Бокотей працював над зразками наборів для пиття. У продовження серії декоративно-ужиткових об'єктів різного призначення, виконаних упродовж 1980 р. з використанням венеційської нитки, художник створив набір з карафки і чарки з артикулом 6194. Проста форма прозорої карафки з квадратною основою декорована спіралевидною перекрученою шпінковою чорно-білого кольору.

1986 року серед зразків автора часто зустрічаються об'єкти, сформовані у тиходутий спосіб. Тут прочитується пошук чистого заданого силуету, що було би важко досягнути у спосіб вільного формування. Винятковим багатством форми й декору вирізняється набір з артикулом 7883, який складається з високої фігурної карафки, виконаної тиходутим способом і чотирьох стопок на фігурних ніжках, які за силуетом органічно доповнюють карафку. На зразках помітно виділяється великий прозорий залив. Фіолетово-червона основа елементів набору декорована вертикальною білою ниткою із сульфідно-цинкового скла. Біла шпінковка через реакцію з основним кольором має нерегулярний край і надає виробам своєрідної мармурової фактури. Завдяки використанню форми для виконання об'єктів з набору, художникові вдалося витримати досконалі співвідношення пропорція – розмір, що наділяє цей комплект посуду особливими естетичними рисами та вирізняє його серед інших зразків.

Наукова новизна. Дослідження розглядає формотворчі та технологічні особливості малотиражної гутної продукції одного з ключових українських підприємств-скловиробників – Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики, запроєктованих відомим українським художником А. Бокотеем. Досі в мистецтвознавчій науці тема творчості художника опрацьовувалась винятково в контексті авторського художнього скла, а діяльності А. Бокотей як дизайнера виробничого продукту не було приділено належної уваги.

Висновки. У другій половині ХХ ст. українське художнє скло перебувало на стадії розквіту й свободи авторської ідеї, розвитку творчого експерименту з матеріалом, технологіями, формотворенням. Професійні художники, пов'язані з підприємствами скловиробничої галузі, водночас працювали у двох напрямках – над створенням авторських індивідуальних композицій і над проектуванням зразків для масового тиражування. Ці дві суттєво відмінні ділянки творчості неминуче піддавалися взаємовпливові, завдяки чому асортимент виробів групи малотиражного декоративно-ужиткового скла впродовж 1970-1990 рр. значно розширився і змінився. Саме в цей період сформувався і утвердився в декоративно-прикладному мистецтві нашої країни важливий напрямок – дизайн гутного скла.

Ключовою статтю серед українських художників є, безперечно, один з піонерів міжнародного руху студійного скла, засновник міжнародних симпозіумів гутного скла та Музею скла у Львові професор А. Бокотей. Проекти зразків ваз, наборів посуду та декоративних об'єктів для тиражного виробництва у склоцеху Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики авторства А. Бокотей вирізняються сміливим підходом до трактування форми, постійним прагненням до технологічного експерименту, нетрадиційним підходом до способів декорування. Водночас у зразках виразно прочитується високий професіоналізм при дотриманні композиційних канонів і колористичних рішень.

Література

1. Андрій Бокотей. Скло : альбом / упор. М. Царик, Т. Кулешник, авт. вст. статті І. Голод. Київ : Оранта, 2008. 279 с.
2. Андрій Бокотей : веб-сайт. URL: <http://www.bokotey.com> (дата звернення: 02.02.2019).
3. Дизайн: словник-довідник. Інст. проблем сучасного мистецтва НАМ України / за ред. М. Яковлева. Київ : Фенікс, 2010. 384 с.
4. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках "великого стилю". Київ : Либідь, 2005. 280 с.
5. Казакова Л. Декоративное искусство России в контексте мирового студийного творчества. Москва : Гнозис, 2013. 160 с.
6. Казакова Л. Художественное стекло ХХ в.: основные тенденции, ведущие мастера. К проблеме мирового студийного движения. Москва : Пинакоотека, 2007. 272 с.
7. Островський Г. Рожденное огнем. Львовская правда. 1976. 15 вересня. С. 3.
8. Островський Г. Эксперименты в стекле. Декоративное искусство СССР. 1985. № 6. С. 19.
9. Петрякова Ф. Сучасне українське художнє скло. Київ : Мистецтво, 1980. 202 с.
10. Петрякова Ф. Українське гутне скло. Київ : Наук. думка, 1975. 160 с.
11. Федорук О. Маестро художнього скла Андрій Бокотей : монографія. Київ : Либідь, 2008. 320 с.
12. Чегусова З. Андрій Бокотей – новатор мистецтва. Вісник археології, мистецтва, культури "Ант". Київ : Ін-т археології НАНУ. 2000. № 4–6. С. 19–22.
13. Чегусова З. Андрій Бокотей – скляр з Божою іскрою. Президент. 2002. № 10. С. 113–120.
14. Чегусова З. Панорама львівського гутництва межі ХХ – ХХІ століть: експериментальні пошуки творчих індивідуальностей. 7UA. 2017. № 2. С. 60–69.
15. Черняк Ф. Львівське гутне скло другої половини ХХ століття : монографія. Львів : ЛНАМ, 2006. 164 с.
16. Шимчук Є. Мистецтво скла в Україні. Артанія: Альманах. 1995. Київ : Vona Mented. Кн. 1. С. 34–36.
17. Bokotey, A. Glass in Ukraine. Glass Art Society Journal. 1998. P. 26–28.
18. Nikola, K.G. Contemporary European Sculptures in Ebeltoft. Neues Glass. 1989. 2. P. 128.
19. Nikola, K.G. Glass from the USSR. Neues Glass. 1990. 3. P. 243–246.

References

1. Andriy Bokotey. (2008). Sklo : album. Kyiv: Oranta. [in Ukrainian]
2. Andriy Bokotey: official website. URL: <http://www.bokotey.com>.